

А. Б. Шимић). Бирајући песме специфичнијег садржаја: о астрономским инструментима, метеорима или кометама, имао је у виду сложеност односа животно-сазнајног, емотивног, стилско-изражајног и уметничко-поетски саопштеног. Обликујући антологију *Космички цвет* антологичар је полазио колико од животворних поетских изворишта и расположиве грађе, толико и од важности појединих мотива, и слојевитости симболике, митолошких и других елемената. Тако је, с пуно разлога, певање о небу, сунцу и месецу композиционо ставио у први план, док је стихове о метеорима, кометама, универзуму, ситуирао у другом делу књиге. Том приликом, већу пажњу је обраћао присуству слојевитог садржаја у свести аутора који пева о сунцу (Васко Попа), или универзуму (Хорхе Луис Борхес). Руководило га је надањуће, али и елементи свесног, сазнајног, научног, као и појединости што се односе на психоменталне токове у процесу песничког стварања. Занимљиво би било аналитичко-поетолошки истражити садржај космолошких појмова и њихове варијације код различитих аутора, имајући у виду скуп разноликих појединости, симбола, метафорике и сл., обухваћених семантичким пољем научних, али и поетских одредница које детерминишу астрономске појмове.

Надмоћно небо у знаку савршенства

*Ко небо не носи у себи,
тражиће га узалуд
у читавој васиони.*

Ото Лудвиг

Давно је пословички речено да небо нема уста, зато подстиче човека да о њему говори. С разлогом, песници понајвише певају о небесима. Иако понекад носе читаву космогонију у себи, они небо, са звездама и облацима, несустало траже у васцелом свету. И оно може бити њихова преокупација, тема и мотив, али не и проблем у оном прагмтичном смислу, јер га запоседа чудесна васионска свита. За учењаке и уметнике, небо сажима у себи астрофизичко, метеоролошко, и теолошко, у смислу станишта Богова, и изазов је за сваковрсне спекулације о настанку космоса.

Вечито ћутање бескрајних небеских пространстава понекад је људе испуњавало страхом, иако из тих "горњих" сфера долази свеколика светлост, што прожима васељену, спутава тмину и зрачи духовношћу. Човеку је изгледа постањем дата могућност да подиже главу горе, ка звездама, док доле тапка по земаљском праху. У појединим стиховима ове антологије небо и звезде су изразмоћи судбине, са упливом на земаљска збивања. А онај ко је горе, "на висинама" и ко је песнички "узвишен", када говори, зрачи и одаје трансцендентно. Вечност небеских симбола присутних у овој књизи, чини се, обликује структуру космоса и зрачи снагом астралних бића.

Димитријевићева антологија *Космички цвет* је конципирана тако што је први део сав у знаку Неба, схваћеног као бесконачност и вечност, ред и поредак у свемиру, као сувереност и моћ у регулисању космичког устројства, те као васељенско ритмичко кретање, освештани смер универзума и поетско

очитовање трансценденције. Небо је, у певању о космосу, скоро свеопшти симбол који често изражава понешто од оног што је ентитетски обухватније и веће од њега самог, па и од човековог и песниковог безграничја. Као такво, оно подстиче, плоди и вигори имагинацију, запућујући је у сфере духа и мисли без речи. Небо је, у лирским представама, израз за неке више и недохватне симболизоване истине, показује то и овај Димитријевићев избор песама о небу. Талентованим уметницима и песницима, као што су Волт Витмен, Душан Васиљев и др., обдареним урођеним знањем и мудрошћу, небо је полазиште и извориште за истраживачке подухвате, трагања и преиспитивања духа, срца и ума. Оно је упоришна тачка за понирања у нутринске дубине и астралне висине, у просторе иманентног и трансценденталног и лирски узноситог, као и инспирација за васпостављање нових песничких законитости, животних и етичких начела, што речито говоре стихови Волта Витмена. Небо, којим су обузети лиричари Душан Васиљев, Витезовић и Драгомир Брајковић, упућује на различита веровања и религије, што се очитују у нормама живота и понашања, на разнолика културно-цивилизацијска стецишта и филозофско метафизичке представе. У њему се поетско-стваралачки кристализују сваколики доживљаји и збивања, дубоко личне и опште истине света и људског постојања.

Певање о небу почиње песмом Душана Костића *Надмоћно небо*,⁵⁷¹ која донекле може да има смисао пролога. Она представља неку врсту *увода* у даља поетска догађања. Помињући месец и метеор Костић као да најављује наредне одељке посвећене тим небеским ентитетима.⁵⁷² И завршна песма Миодрага Павловића, без наслова, у извесном смислу заокружује почетни одељак антологије указивањем да су земља и небо два темена "што имају исто тело".⁵⁷³

Од песника из светске књижевности Димитријевић је у први план истакао Волта Витмена и његове стихове *На обали ноћу*,⁵⁷⁴ који су имали видно место и у рубрици *Мало поезије, у Васиони*. Руску и енглеску поезију представљају Николај Заболоцки (*Кад сјај дневни згасне даљинама*)⁵⁷⁵ и Елизабет Џенингс (*Небеса*).⁵⁷⁶ А у средишњем делу одељка су стихови Душана Васиљева *Летња ноћ*⁵⁷⁷ и *Јулско вече* Милована Витезовића.⁵⁷⁸ Српским песницима се придружује и наш савременик Драгомир Брајковић песмом *Између звезда*.⁵⁷⁹ А певање о небу у антологији ликовно-поетски и

⁵⁷¹ Д. Костић, *Отапање лудила*, Просвета, Београд, 1987.

⁵⁷² М. С. Димитријевић, *Космички цвет*, стр. 13.

⁵⁷³ Исто, стр. 26. Песма је узета из Павловићеве књиге *Cosmologia Profanata*, Графос, Београд, 1990.

⁵⁷⁴ В. Витмен, *Влати траве*, БИГЗ, Београд, 1974.

⁵⁷⁵ Н. Заболоцки, *Кад сјај дневни згасне даљинама*, у *Шест руских песника*, избор и превод Стеван Раичковић, Култура, Београд, 1970.

⁵⁷⁶ Елизабет Џенингс, *Небеса*, у *Антологија енглеске поезије 1945-1990*, Срба Митровић, Светови, Нови Сад, 1992.

⁵⁷⁷ Д. Васиљев, *Изабране песме*, СКЗ, коло XXXV, бр. 232, Београд, 1932.

⁵⁷⁸ М. Витезовић, *Певање српско*, „Дневник“, Нови Сад, 1992.

⁵⁷⁹ Д. Брајковић, *Велико путовање*, Матица српска, Нови Сад, 1970.

визуелно-уметнички употпуњују сигналистички прилози Мирољуба Тодоровића *Васионски хијероглифи* и Владе Стоиљковића. Родоначелник сигнализма надахнуто пева о космосу, што се може запазити и из завршног одељка антологије *Освајање космоса*, где је више Тодоровићевих поетских прилога. Антологијски избор астронома Димитријевића, потврђује запажања др Миливоја Павловића, да сигналисти, а у првом реду Тодоровић, стављају човека у средиште космоса, па се његова судбина "решава неодвојиво од судбине небеских тела и целокупног свемира".⁵⁸⁰ У тим размахнутим космогоничким сферама човек настоји да овлада скривеним играма васељенских догађања.

Песничка похвала Сунцу

*Сунце, неограничено добро,
безгранично велико, које си
насред неба, које си ум и које
управљаш светом (...), ти
које чиниш да ватре других
звезда заувек трају, ширећи
за њих правом мером пламен
властите светлости...*

Молитва с почетка IV века

Сјајно и величанско Сунце није само свакога дана ново, "оно је увек и непрестано ново", говорио је Хераклит. Сунце се свакога јутра рађа и све поново изводи на светлост дана. Оно рађа и прождире своју децу, пише у древним индијским *Упанишадама*. Сунце, као „дневна звезда“, заузима примарно, понајважније место међу скоро свим астралним ентитетима. Узвишени појам Бога на небу, у многим религијама, непосредно се повезује са Сунцем. У вавилонским веровањима Сунце-Бог је онај што "тмину осветљава и небу светло дарује, који горе и доле зло уништава ..."⁵⁸¹

У певању о космосу симболика Сунца је вишеструка, показују то песме из циклуса *Сунце*, у антологији *Космички цвет*. Али она је, поред све слојевитости, у много чему противуречна, као што су то понекад и научна сазнања о нашој „звезди дневној“. Све је то нашло поетски израз у одама и похвалама Сунцу, те у истицању његове опходне снаге, али и у речима опомене да оно може бити и убитачно, да спржи, поништи... Велико, "железно сунце" је ватрено, оно је извор светлости ("светла пређа") и тоpline, али измамљује и животну тајну (Десанка Максимовић). Сунце је, у стиховима Смиљане Ђуровић, стаклено у одсјају и животодавно, јер истрајавамо и одолевамо "што нам је у венама сунчана светлост".⁵⁸² У нео-

⁵⁸⁰ Миливоје Павловић, *Кључеви сигналистичке поетике – Звездана синтакса Мирољуба Тодоровића*, Просвета, Београд, 1999, стр. 55.

⁵⁸¹ Ханс Бидерман, *Речник симбола*, стр. 377.

⁵⁸² Смиљана Ђуровић, *Помрачење Сунца*, Сова, Београд, 2000.